

Føroyar og EF

EF er ein stytting av Evropeisku Felagsskapinum. Talan er um triggjar felagsskapir: kol- og stálfelagsskapurin, kjarnorkufelagsskapurin og evropeiski búskaparfelagsskapurin. Tað er hesin seinast nevndi, sum nú ynskir eina nýggja handilsskipan við Føroyar. Nevnst skal, at tá EF verður umrøtt í dagligari talu, er tað at kalla altíð evropeiska búskaparfelagsskapin (danir stytta hann EØF) meint verður við. Fiskivinnuavtalan er eisini gjørd við henda felagsskapin.

I evropeiska búskaparfelagsskapinum (frameftir stýtt til EF) eru nú 12 limalond. Tey eru: Frakland, Italia, Vesturtýskaland, Belgia, Holland, Luxemburg, Stórabretland, Írland, Danmark, Grikkaland, Spania og Portugal.

Felagsskapurin varð stovnaður 25. mars 1957, tá tey 6 fyrst nevndu londini undirritaðu EF-sáttmálan (EF-traktatinal). Hetta hendi í Rom og verður sáttmálin tí ofta róptur fyri Romsáttmálin. Í 1973 gjørdust Stórabretland, Írland og Danmark limir, í 1981 gjørdist Grikkaland limur og í 1986 gjørdust Spania og Portugal limir.

I øllum limalondunum tilsamans búa 320 mio. fólk. Nevnst kann, at bruttotojóðarúrtøkan er tilsamans

26.000 mia. kr. og er hetta talið dupult so stórt sum japanska bruttotojóðarúrtøkan og eitt lítið sindur lægri enn bruttotojóðarúrtøkan í USA. Uttanríkis-handilin hjá EF er 33%, USA 15% og Japan 8% av samlaða heimshandlinum.

Sum kunnugt fylgdu Føroyar ikki við Danmørk uppi EF í 1973 og í 1974 samtykti lögtingið, at Føroyar skuldu verauttanfyri EF.

Viðurskiptini Føroya og EF imillum eru ásett partvist í einari handilsskipan frá 1. august 1974 og partvist í einum fiskiveiðisáttmála frá 15. mars 1977. Harafturat stendur nakað í tí sokallaðu protokoll 2, sum hevur beinleiðis tilknýti til upptøkusáttmálan frá 1972 hjá Danmark, um viðurskipti EF, Danmark og Føroya imillum, eitt nú, at danskir ríkisborgarar, sum eru búsettir í Føroyum, skulu ikki roknaast sum EF-borgarar.

Ríkisfelagsskapurin við Danmark hevur tó við sær, at dansk luttøka í EF-samarbeiðinum kann hava beinleiðis ávirkan á føroysk viðurskipti, tá talan er um málsekir, sum sambært heima-stýrislógini eru ikki sermál. Gjaldoyrasamarbeiðið í EF fevnir t.d. eisini um Føroyar, tá Føroyar eru ein partur av danska gjaldoyraøkinum. Føroyar eru eisini ein partur av uttanríkispolitiska

Í samband við at Føroyar og EF í løtuni eru í ferð við at samráðast um eina frihandilsavtalu hava vit heitt á Eyðfinn Jacobsen, samskiptisstjóra í Tinganesi um at greiða lesarunum frá EF og teimum avtalam hesin felagsskapur hevur við Føroyar.

samarbeiðinum millum EF-lond, tí uttanríkisráðgjöf er ríkismál eftir heima-stýrislógini.

Grønland fór uppi EF við Danmark í 1973. Men í 1985 fór Grønland burtúr aftur EF. Viðurskipti Grønlands við EF eru tó ikki tey somu, sum viðurskipti Føroya við EF. Grønland hevur nú eina sokallaða associeringsskipan við EF, sum er meinlik teirri skipan, sum fyrrverandi ikki evropeisk hjáland hjá nøkrum av limalondunum hava vit EF (OLT: oversøiske lande og territorier). Henda skipanin hevur við sær møguleika fyri búskaparveitingum frá EF. Grønland hevur ein serligan fiskiveiðisáttmála við EF, sum er ávirkaður av OLT-skipanini. Sigast kann tí, at Grønland er tættari bundið at EF enn Føroyar.

Hvat er EF?

Av tí, at EF er enn ikki vorðið til tað, sum limalondini hava avrátt í EF-sáttmálanum, er kanska rættari at spyrja, hvat endamálið EF hevur, og hvussu langt áleiðis er komið móti málinum.

Endamálið hjá EF er ásett í artikkul 2 í EF-sáttmálanum og er á donskum máli soljóðandi:

«Fællesskabet har til opgave gennem oprettelsen af et fællesmarked og gennem en gradvis tilnærmelse af Medlemsstaternes økonomiske virksomhed i Fællesskabet som helhed, en varig og afbalanceret ekspansion, en øget stabilitet, en hurtigere højnelse af levestandarden og snævrere forbindelser mellem de stater, som det forener».

Við øðrum orðum eru høvuðsuppgávurnar hjá EF at bota um búskaparstöðuna í viðastu merking og at knýta sambandið millum limalondini so tætt sum tilber.

Tólini til at fremja endamálið eru fyrst og fremst stovnstættir av einum felagsmarknaði og ein stigvis tillaging av búskaparpolitikkinum hjá limalondunum.

Felagsmarknaðurin

Grundarlagið undir einum felagsmarknaði er ein sokallað tollunión (tollsamveldi). Tollunión er í EF, og hevur hon við sær, at allar sínámillum avmarkingar í samhandlinum, eitt nú sínámillum tollgjöld, eru sett úr gildi og at settur er í gildi felags toll- og handilspolitikkur mótvægis triðjalondum.

Munurin á tollsamveldi og frihandils-óki (t.d. EFTA) er, at í einum frihandils-

óki eru sínámillum avmarkingar í samhandlinum settar úr gildi, meðan hvørt einstakt land framvegis hevur síni egnu tollgjöld og handilspolitikk mótvægis triðjalondum.

Önnur týðandi tiltøk, sum sambært EF-sáttmálan skulu setast í verk fyri at fremja felagsmarknaðin og eina tillaging av búskaparpolitikkinum hjá limalondunum eru t.d.:

- at bera so í bandi, at flutningur av vörum, persónum, tænastum og fæfangi (kapitali) ótarnaður kann fara fram í felagsskapinum (tann nógvi umtalaði innari marknaðurin í EF)
- at gjøgnumføra ein felags landbúnaðar- og fiskivinnupolitikk
- at gjøgnumføra ein felags flutningspolitikk
- at seta á stovn ein almannagrunn at bota um arbeidsumstøðurnar hjá lóntakarum
- at seta á stovn ein ilógubanka at fremja búskaparvøkstur.

Almannagrunnurin og ilógubankin eru settir á stovn og virka. EF hevur í mong ár havt landbúnaðar- og fiskivinnupolitikkinn um hendi fyri limalondini. Enn er ikki komið á mál við at byggja út innara marknaðin, men hevur EF nú avgjørt at seta ferð á hesa útygging í úðarskeiðnum fram móti 1. januar 1993.

Tá limalondini lótu EF taka sær av landbúnaðar- og fiskivinnupolitikkinum, lótu tey eisini frá sær allan sjálvsavgerðarrætt á hesum økjum mótvægis hinum limalondunum og triðjalondum. Nú er tað EF-nevndin sum umsitir týðandi fiskivinnu-mál fyri limalondini, eitt nú kvótingar í EF-sjógvi og hon tekur sær eisini av fiskivinnusamráðingunum við ikki EF-lond